

ORKUN BİLGESİ

Yılmaz Gürbüz

Roman

ÖTÜKEN

YILMAZ GÜRBÜZ: 1937 yılında İncesu-Kayseri'de doğdu. İstanbul Ü. Hukuk F., İktisat F., Gazetecilik E., Çapa E.E. okullarından belge aldı. İstanbul, Kaynarca, Akhisar, Kayseri ve Burdur'da öğretmenlik, Londra'da gazetecilik yaptı. 1974 yılında C. Savcılığına atandı, 1994-1997 yılları arasında da Çivril'de görev aldı. Halen İzmir'de Avukatlık yapmaktadır.

Myriokephalon Çalıştayları'na katılmış, ilçedeki tarih tetkik heyeti ile bir çok defa, savaşın olduğu Çivril-Kufi boğaz ve deresinde incelemeler yapmıştır. Savaşın Kufi-Glaukos dar boğazında yapıldığına dair makaleler yazan ve ilmî belirlemeler yapan profesörlerin görüşlerine uygun olarak Kılıç Aslan ve Çivril Savaşı Romanını yazmıştır.

Yayınlanmış eserleri:

- 1- *Balkan Acısı*; Peyami Safa ve Millî Kültür Vakfı ödülleri aldı- 1975- Ötüken Yayınevi- İstanbul
- 2- *Acılar Masal Oldu*; Kültür Bakanlığının açtığı 100. yıl Roman yarışması birincisi-1981- Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara
- 3- *Mübadiller*; Ankara 2007
- 4- *Sultan Alparslan*; Ankara, 2008

Yazarın yayınlanmamış eserleri:

- 1- *Hukuk Çıkmazı*; 1977, Dünder Taşer Armağanı
- 2- *Çanakkale Yanarken*; 1975
- 3- *Savcı Bey*; 1976, *Hergün* gazetesinde tefrika edildi
- 4- *Bir Annenin İstirabı*: Tefrika edildi
- 5- *Yesevili Yunus*-1991'de Eskişehir Valiliğinin açtığı roman yarışması birincisi
- 6- *Selanik'ten İzmir'e* (Zübeyde Hanım ve Mustafa Kemal)

BİLGE TONYUKUK, Çin'in kuzey sınırına yakın Tay-Yüan şehrinde "tutuk" denen valinin yazıcısıydı. Bir Türk olduğu için bu duruma gelmesi kolay ve hemen olmamıştı. Acılı çileli, zulüm gördüğü tutsaklık ve sonraki meşakkatli kölelik ve çeltik işçiliği günlerini unutamıyordu. 636 yılından beri, elli yıldır hala soydaşları Çin'de tutsak ve köle hayatı yaşıyordu.

O, Sarı Irmak yakınlarındaki Yan-Cang(Hao-Ceng)'de doğmuş; tutsak, köle Aşina soyundan bir beğın oğluydu. Çinli çiftlik sahibine başkaldıran ve cezalandırılan babası Apa Yuğlamış sürgünde hem eş, hem oğul, hem yurt özlemi içinde ölmüştü. Apa Yuğlamış'ın suçu, Türkelinde kalan bir Göktürk'ten küçük bir tahta üzerine bitilmiş (kazılmış, yazılmış) ang (mektup) almasıydı. Angda çiftlik, tarla ve iş yerlerinde köle olarak çalıştırılan Türklerin uyarılıp, başkaldırmaları yazılıydı. Bu belgeyi ele geçiren Çinliler, onu suvaje dedikleri çivili deri kamçı ile dövmüş, domuz kıllı boyunduruğa vurmuşlardı. Apa Yuğlamış köle de olsa ordaki bütün Türk işçiler üzerinde sözü geçen bir saygınlık ve üstözü vardı. Çünkü o Ötüken'de doğmuş, Çin'de yaşayan son üç uzun ömürlü Türk'ten biriydi.

Zeki ve ileri görüşlü Apa Yuğlamış, çiftlik sahibi ile iyi geçindiği yıllarda öksüz kalan oğlu Tonyukuk'u, yanından ayırıp bir Tatabı ailenin hizmetine verdi. On yaşındaki oğluna ölen annesi Kalıng Hatun'la birlikte Türklük bilinci ve koparılıp getirildikleri Ötüken özlem ve sevgisini vermişlerdi. Tatabı beyine oğlunu teslim etmeden önce, Tonyukuk'a şu yumuşu vermişti: "Oğlum, Çinceyi, Çin kültür ve siyasetini iyi öğren, ama Türk olduğunu, soyunun burada köle olarak ezilip horlandığını unutma."

Tatabı beğine de oğluna iyi davranması ve eğitimine önem vermesi için biriktirdiği bütün parasını vermişti. Çalıştığı çiftlik beyinden izin alıp arada oğlunu görmeğe gidiyor ve ona bu bir günlük ziyaretlerinde ilerde tutacağı yol hakkında öğütler veriyordu.

Çogay-Kaz'daki tutsak Türklerden haber beklediği günlerde gene oğlunun ziyaretine gitti. Onu Tatabı köşkünün bir odasında temiz ve itinalı dikilmiş Çinli kıyafetleri içinde görünce içi burularak atılıp sarıldı. Oğlu kendi delikanlılık devrindeki gibi uzun boylu, yakışıklı, gürbüz, güçlü kuvvetli görünüyordu. Onun gözlerinde sevgi, şefkat kadar zekâ kıvılcımları da görse, yalnız kalınca öğüt vermekten vaz geçmezdi:

- Oğul! Çin Eli'nde benden başka Türkeli doğumlu Törün Apa, Kunam ve Kobrat Apa kaldı. Ben öldükten sonra onların yanına gidecek, onların gösterdiği yolda ateşi yakacaksın! Unutma! Sen Çin'de doğmuş, Türk kanı taşıyan bir beğsin. Türk töre ve bilincini unutmamış, ana ve babasının özlemini duyan, böyle yetişmiş bir alpsin. İyi dinle oğul! Elli yıl önce tutsaklığa düşüş nedenini bil! O karanlık yılları unutma. Başımızdaki hanlar, teginler birbirine düşmese, buduna ayrılık tohumları ekilmese, Türk boyları birbirinden ayrılmasa Çin'e yenilip tutsak düşmezdik. Ötüken'deki ayrılık ve kavgayı

Çinliler körükledi. Başımızdaki hanlar akılsız ve zayıftı. Budunu, milleti değil, kendilerini düşünüyorlardı. Bu zayıflıklarından yararlanan Çinli onları birbirine düşürdü. Kutumuzu önce ikiye böldü. İki han da düşmana kandılar. Budun şaşkın ve kararsız kaldı. Teginler şad, şadlar han olmak istedi. Çinlinin vaatlerine kandılar. Baştakiler birbirine girince millet dört parçaya bölündü ve Çinli zayıf düşenleri yenip, yavaş yavaş hepsini tutsak etti. Bizi köle olarak Çin'e getirdi. Hanlı iken hansız, bayken yoksul, özgürken köle olduk. Oğul! Eğer akıllıysan, düşmanın tatlı sözlerine, vaatlerine, armağanlarına kanmazsan, töre ve budununa bağlı kalırsan özgür olursun. Usunu kullanırsan yoksulsan zengin olursun, çıplakken giyimli olursun, hansızken hanlı olursun. Kutsuzken kutlu olursun! Öğüdümü unutma, her kişinin dünyaya gelişinde bir Tanrı yumuşu ve sağıncı var! Senin de Tonyukuk! Benim temiz donlu, arlı, uslu oğlum! Tata-bılar gibi Çin bilisini öğren, ama Türklük bilincini unutma! Beni dinlediğin kadar ardımda kalacak Törün Apa'yı da, Kunam Apa'yı da dinle!

Gece yarısı Apa Yuğlamış, Sarı Irmak sularını ışıltıdan ay ışığında oğluna sarıldı. Öptü, köle olarak çalıştığı çiftliğin yolunu tuttu. Tonyukuk iki eli yanına düşmüş, arkasından baka kalmıştı. Ama o apası gibi, tutsak Türkler gibi çaresiz kalmayacaktı.

O, Türkeli'ni, Ötüken'i görmemişti. Ama çocukluğu boyunca tutsak anasından, köle babasından her gün uzaklarda kalan yurdunun güzelliklerini dinlemişti. Kahır içinde ölen anası, pirinç tarlalarında nasırlaşan elleri ile onu okşar: "Toprağımız, Ötüken'imiz yemyeşildi, Orhun Irmağımız berrak, karlı dağlarımız apak, ormanlarımız

gürdü Erinç. İnsanlarımız da, hayvanlarımız da özgürdü... At yıkları, koyun sürüleri, sonsuzluğa uzanan yaylalarda, düzlerde bize hizmet için beklerdi.”

Ataları Tonyukuk’a Ötüken sevgisini beynine ve alnına çiviler gibi ekmiş, hayal âlemini bu zengin ve güzel yurt özlemi ile doldurmuşlardı. O, bu hayal ve özlem içinde yaşadığı, gördüğü acı gerçekleri de unutmuyordu. Çin’de on binlerce Türk köleydi, tutsaktı, karın tokluğuna çalışan işçiydi. Babasının ölümünden sonra onu Tata-bılar’ın yanından alan Törün Apa, kızı Suçiğ Eke ile evlendirmişti. Geceleri annesi, babası Ötüken’i fısıldayıp düşlerine girerken şimdi de yedi yaşında ana yurttan gelen eşi Süçiğ anlatıyordu. Ötüken uçmak yeri-ydi, cennet gibi yemyeşil bir yaylaydı. Uçsuz bucaksız düzlüğün çevresini gür, yeşil ormanlar kaplıyordu. Bu yeşil yaylanın ortasından karlı Congay ve Kingan dağlarından beslenen ve birçok kolu olan coşkun ırmaklar vardı. Bunların en güzeli de kıyılarında sarı süsenler, mor zambaklar açan billur sulu, kıvrım kıvrım ve upuzun Orhun ırmağıydı. Orhun ovası ve Ötüken Yış vadilerinde sülünler, ördekler, kazlar, çamlıklarla kaplı dağlarında geyikler, kutuzlar dolaşiyor ve göklerinden doğanlar, kartallar süzülerek pırıl pırıl sulara doğru iniyordu. Bu gürül gürül akan su boylarındaki diz boyu çayırıklarda at yıkları, koyun sürüleri otluyordu. Orhun ırmağı Selenga’ya, Baykal gölüne doğru akarken karlı dağlar, yalçın kayalar, pembe çiçekli dereler aşıyor; buradaki Ötüken Yış’ında alageyikler, yaban koyunları alplara av oluyordu. Ötüken’de gök her zaman mavi, yer de yemyeşildi. Umay ve Yersu orada kucaklaşıyordu. Bu sonsuzluk hissi veren sessiz ve ilahi güzellik, insanlara sükunet ve özgürlük veriyor, onları saf akıl ve duygu ile Gök-Tanrı’ya ulaştırıyordu. Türkler bu duygu ile huzura kavuşuyordu. Sonsuzluğun ıssı, onların

da sahibiydi. Gök Tanrı gibi ulu Tengriliğin mavi sessizliği onları doğayla kucaklıyordu.

Tonyukuk'un kendinden büyük fakat akıllı ve güzel eşi Suçiğ Eke gene anlatıyor; o dinliyordu. Orda Çin'deki gibi üst üste insan kalabalıkları ve Çinliyi dahi ezen baskı, zulüm ve sıkıntılı hava da yok. Orhun vadisindeki sükkûnet insanlarına da huzur ve özgürlük verir. Orhun ırmağından kızlar balıkları elle tutar. Ordaki yeşilliklerde, on binlik yılkılarda cennet atları otlar. Bu yurdun çocukları çıplak atlara eğersiz binerek alışırlar.

- Orda Türkler mutlu ve özgür yaşar.

Tonyukuk, hanımının melal ve özlem dolu sözünü bir çok kez dinlemiş sormuştu:

- Orda Türkler mutlu ve özgür yaşardı da hatunum, şimdi ata yurdumuz niçin bomboş?

- Ötüken'den Türkler alınıp dört bir yana sürüldü.

- Sen Çinlinin yaptığı zulmü, göç eziyetini yaşadın. Gördün. Ben de atalarımın, senden dinledim. Şimdi de durmadan hayal eder, bana anlatırsın.

Suçiğ Hatun kocasına kırgın bir yüzle baktı:

- Tonyukuk'um bırak, biraz hayal kurayım. Ötüken'de bıraktığımız on binlik koyun sürülerimizi, yılkılarımızı anayım. Sen de benim gibi orda doğmuş ve yaşamış olsan Ötüken Yış'ın gürgenli, kayınlı, meşeli, çamlı ağaçlıklarına girer, sülünler, geyikler avladığın günleri hayal ederdin. Ben de Orhun'la Selenga arasındaki gölde gökçen arkadaşlarımla yeşil başlı ördekleri seyredirdim. Bizi böyle rahat ve hür; başımızda hanımız olduğunu düşün, hayal et!

Tonyukuk, hanımının kırılmış saçlarını okşayıp yanından ayağa kalktı; dimdik uzun boyu ile pencereye doğru yürüdü, ufka baktı:

- Erinç! dedi. Hayallerimiz gerçek olacak. Yeniden Ötüken'e gideceğiz. Özgür ve bağımsız olacağız. Gene

Kadırgan ötesinden Çin Seddi'ne akınlar yapıp Aral'a,
Demirkapı'ya uzanacağız!

Suçiğ Hatun'un gözleri ışıldadı, umutla gülümsedi:

- Erinç! Gök Tanrı bana da göstereceğin günleri!

Tonyukuk bitişik odada uyuyan kızlarına doğru baktı:

-Hatunum! Sen de, kızlarım da göreceğin Gök Türk'ün
dirilişini! Erinç!

Tonyukuk bu dilek, duygu ve hayaller içinde çıktı evinden. Gece karanlıktı. Yağmur çiselemeğe başlamıştı. Uzun kürkünün yakalarını kaldırarak sokağın sağına soluna baktı. Biraz uzağındaki vali konağından başka yerde ışık yoktu. Türk Mahallesi uzaktaydı. Yavaş yavaş dükkânları geçti. Şehrin dışındaki saz damlı, kamıştan, kerpiçten yapılmış, küçük Türk kökü(kulübe)lerinin ilerisindeki tepeye yaklaştı. Kunam Usta'nın demirci dükkânı buradaydı. Bu ihtiyarın saz ve yaprak kaplı barkı da bitişikliyeydi. Söz gelişi bark diyoruz, eve benzer hali yoktu buranın. Yarıısı toprağa gömülü kamış duvarın yarıısı da çamur ve samandan yapılmış yapımlarla kaplanmıştı. Çin'deki tutsak Türkler böyle ilkel yerlerde yaşamağa mahkûm ve mecbur edilmişlerdi. Barınakları ne anayurt Ötüken'deki gibi sağlam ve yüksek keçe, deri, post, kilim ve halı döşeli otağ benzeri çadırdı, ne de Çin evleri gibi ahşap bambulu sağlam evlerdi. İşte Kunam Usta ile Törün Apa'nın yan yana kaldıkları ev ve dükkân böyle bir saz, kamış ve toprak, kerpiç yığınınından ibaretti.

Tonyukuk yağmurdan ıslanmış kürkünü silkeleyip çamurlara bulanmış çizmesini eşikteki taşa vurarak, geldiğini belli etti. Yarım adam boyundaki kapıyı Kunam Usta açtı. Tonyukuk iki büklüm olarak içeri girdi. Kunam Usta kapıyı kapayıp sürgüledikten sonra konuğuna "Hoş geldin" deyip sarıldı. Tonyukuk yaşlı ustanın elini öptü.

Nerdeyse sazla örtülü tavana uzun boyu degecek olan Tonyukuk'a yanmakta olan körük ateşinin yanındaki minderi gösterdi. Kunam Usta on beş yaşındayken Kieli Han ordusunda Çinlilerle savaşmış, yaralanmış ve sakat kalmıştı. Tutsak olarak Çin'e getirilince Çinli efendilerinin pirinç tarlalarında çalışmış, daha sonra Ötüken'de nalbantlık yaptığı anlaşılınca demirci dükkânına verilmişti. Yıllarca karın tokluğuna orda çalıştıktan sonra çiftlik sahibi ve demirci ustası ölünce özgürlüğüne kavuşup bu kulübeye taşınmıştı. Artık şehrin atlarını o nallıyor, hatta demirci dükkânında bıçaklar da yapıyordu. Çocukluğunda babasının emanet ettiği Tatabı beği, Çinliler tarafından çok vergi vermeğe zorlanınca o da Tonyukuk'a "Yuen-Chen" adını vermiş ve çocuğu Toynakçı (nalbant) Kunam Usta'nın yanına yerleştirerek çalışmağa zorlanmıştı. Apa Yuğlamış'ın arı, temiz donlu, ağ tenli anlamına gelen ismi burada Tonyukuk (Nalbant) diye çağrılmağa başlamıştı.

İşte eski ustası, şimdi bir çok meşakkat, eziyet ve çileli uzun yıllardan sonra valilik yazıcısı olmuş olan çırağına şaka yaparak böyle hitap ediyordu:

- Aaa Yüen-Chen! Hoş geldin benim çalışkan Tonyukuk'um! Çogay-Kaz'dan, Karakum'dan bir haber var mı?

Gözlerini ocaktaki yanıp sönen korlara diken Tonyukuk cevap vermeden bitişik duvardaki perde kapıya gözlerini dikip sordu:

- Törün Apam yok mu? Gelmedi mi daha?

Törün Apa, baba Yuğlamış'ın oğlunu emanet ettiği Ötüken doğumlu üç beyden biriydi. Yıllarca çalıştıktan sonra demirci ustalığını Çinlilere kabul ettirmiş ve en iyi kılıç ve kamaları o yapar olmuştu. Gündüz çalışıp gece Türk evlerini geziyor; yoksul ve düşkünlere yardım ediyor, onlarla Türkçe konuşarak köklerini, Ötüken'i unutmamaları için çocukları ile ilgileniyordu.

- Törün Apa bugün tuğla ocaklarına gitti, orda çalışan Kargu ve hanımı, çöküp yanan ocağın taşları arasında kalmışlar; yaralıları ziyarete gitti. Sen Karakum'dan, Kutluğ Beğimizden bir haber var mı, onu söyle? Dağılmış Türk budununu toplasa toplasa Kieli Han torunu Kutluğ toplar!

Tonyukuk susuyordu. Ustası yanı başındaki çuvaldan körük önündeki korları kararan ocağa kömür atıp körüğün başına geçti. Kolları hareket ettirdi. Ocak yeniden alevlenip etrafı aydınlattı... Bu sırada kapı gıcirtısıyla karanlık odadan içeri uzun ak sakallı, başı börlü biri girdi. Onu görür görmez Tonyukuk ayağa kalktı, eline sarılıp öptü:

- Hoş geldin Törün Apam.

- Sen hoş geldin oğlum Tonyukuk! dedi. Fersiz gözlerini ocağa çevirerek imalı devam etti: Senin sengün tuktan (vali) ne haber? Gene köle Türklerimizi güneye süreceksin mi?

İhtiyarın elinden tutup kendi oturduğu mindere yerleşmesine yardım eden Tonyukuk:

- Bin dil döküp yalvararak önledim! Burada çalışacak yerler var dedim. Tuğla ocaklarını, çeltik tarlalarını gösterdim.

İki Türkeli doğumlu ihtiyar, Çinli kıyafeti içindeki Tonyukuk'a yadırgayan gözlerle baktılar. Çocukluğundan beri tanıdıkları Çinli memur ellisine geldiği halde hâlâ onun bu haline alışmamışlardı. Ayakta kalan güzel ve temiz giyimli yazıcıya Kunam Usta, toza bulanmış bir kilimi silkeleyerek, daracık dükkânın bir yerine serdi, oturmasını işaret etti. Akli hâlâ sınırdan gelecek haberdeydi. Üsteledi:

- Tonyukuk'a sorarım, susar. Karakum'dan bir haber var mı Törün Apa? Senin iletişimin bu çirak yazıcıdan, Yuen-Chen'den daha iyi. Aldın mı bir haber?

Duvar gediğinde yanıp sönen fersiz kandil ışığında üç gölge duvarlarda oynasırken Törün Apa sanki ince duvarların da kulağı varmış gibi sesini kısıp onlara doğru uzanarak:

- Erinç! dedi: Kutluğ Beğ'imizden haber var. Kardeşi Kapagan ve yedi alp eriyle Çinlilere başkaldırmışlar. Atlanmışlar, canlanmışlar, Çin çerilerini vurmuşlar! Çoğay-Kaz'dan çıkmışlar. Karakum'da toplanmışlar on yedi alp er olmuşlar. Şimdi haber salmışlar.

Kunam Usta ve Tonyukuk heyecanla ihtiyarı dinliyorlardı. Törün Apa elini Tonyukuk'un omzuna vurdu, devam etti:

- Kutluğ haber salmış. Seni bekler. Biz yetmiş seksen yaşındayız. Burda gereğimiz var. Sen ellisindesin; gençsin, dinçsin. Onların yüreği korkusuz, kılıçları keskin ama isterler ki bir de yanlarında usu, özü bilgi dolu dilmaçları, aygucuları, danışmanları olsun. Kutluğ Beğ'imizin "Tonyukuk tez gelsin" deyişi bundandır.

Nalbant Kunam Usta hem sevindi, hem hayıflandı:

- Ah biz de Tonyukuk gibi genç olsaydık da Kutluğ'a katılsaydık.

Tonyukuk kırılmış saçlarını işaret ederek gençliğe itiraz edecek oldu. İki yaşlı Türk birbirine baktı. Törün Apa:

- Bizim de burada işimiz var Kunam. Tutsak ve köle Türkleri yavaş yavaş kurtarıp Türkeli'ne göndereceğiz. Önce bir takımla Tonyukuk'u salalım!

Tonyukuk bir Çin memuru olmasına rağmen bu eziklik içindeki görevden bıkmıştı. O daha önce de Kuzey Çin'e yerleştirilen Tutsak Türklerin yöneticisi olarak sınır boylarına tayin edilmiş ve iki tarafı da hoş tutmuştu. Türkleri koruduğu suçlaması ile işinden atılmış. Ama zekâsı ve çalışkanlığı ile tekrar dilmaç olarak çalışmaya başlamış ve sonuçta Tay-Yüan valilik yazıcısı olmuştu.

Rahatı iyiydi. Oğuşu (ailesi) da uzun süren yokluklardan sonra rahata kavuşmuştu. Ama karısının da, kendisinin de içleri rahat değildi. Hele son günlerde kulağına gelen dedikodular hepten kendisini de karısı Suçığ Hatun'u da telaşlandırmıştı. Vali kendi kızı Lung-Song yanında yazıcı Yuen-Chen(Tonyukuk)in güzel kızı Pu-Fu(Bengü)'nun da prence cariye olmasını teklif etmişti. Bu dedikoduyu hatırlayan Tonyukuk ne yapacağını düşünüyordu. Onun durgun ve suskun halini gören Törün Apa iğneleyiciydi:

- Ne o Apa Yuğlamış oğlu Tonyukuk? Vali yazıcılığın-
dan vaz mı geçemiyorsun?!

Tonyukuk çevik bir hareketle ayağa kalktı. Gümüş sırmalı kemerindeki kamaya el attı:

- Gideceğim! Gideceğim! Ben sadece aklımla, bilgeli-
ğimle değil kılıcımla da savaşıcağım!

Dışarıda yağmur şiddetlenmişti. Kamış berdi ve killi toprak kaplı damdaki yağmur patırtıları artmıştı. Törün Apa Tonyukuk'a sarıldı öptü:

- Ne mutlu sana oğul! dedi: Sen Ötüken'i göreceksin!
Biz iki moruk da özlemle Apa Ozan'ın şu koşuğunu söyleyeceğiz:

*Ötüken'de angımız var
İdsiz kalmış yilkımız var
Gözü yaşlı kangımız var
Acıyla mı yaş akıtur.*

*Gökte bulut örlep kökrer
Altun Yış'a kar yağdurur
Ak bir saçlığ karı anam
Acıyla mı yaş akıtur.*

*Karalar bulut örlep kökrer
Kamu yağmur ol yağdurur
Karığ yaşlığ ol ak anam
Kayguyla mu yaş akitur.*

*Yazkı bulut yasla kökrer
Yagmurlar mu ol yağdırur
Yaşı kiçiğ alganlarım
Köz yaşlarım mı akitur.*

*Gözkü bulut kökrer örlep
Köp mü yağmur ol yağdurur
Köngüldaşım iki kişiğ
Köz yaşlarım mı ol akitur.*

Tonyukuk, toynakçı kulübesinden çıkıp yağmur çisemeleri altında uzaklaşırken yıllar öncesinden aynı yırı annesi ve babası da kulaklarına fısıldıyordu:

*Ötüken'de angımız var.
Gözü yaşlı kangımız var.*

Çin, isyancı Kitan ve Tatabılarla savaşırken iç karışıklıklar çoğalmış; buna bir de imparatoriçe Wu'nun kaprisleri eklenince başkentte huzursuzluk artmıştı. Genç Prenses Chung-Tsung, Wey oğluydu. Başkent Chang-an tutkulu imparatoriçenin üvey oğluyla olan aşk dedikoduları ile çalkanıyordu. İmparatoriçe Wu-Hou üzerine yönelen şüphe, düşmanlık ve kinle dolmuş tebaasının bu düşüncelerini söndürmek, dedikoduları yok etmek için kuzeyden prense layık kızlar, cariyeler getireceğini söylü-

yordu. Böylece prensi oy alıyor; taht üzerindeki hâkimiyetini de sağlamlaştırıyordu.

Kuzey illerinden Tay-Yüen valisine yazdığı güzel cariyelerle ilgili yazısına cevap alamamıştı. Her geçen gün taht sebebiyle üvey anne imparatoriçe Wu ile sevgilisi Chung arasında çıkan tartışma büyüyordu. Nihayet saraya hâkim olan imparatoriçe, prensin bir gezi esnasında Tay-Yüen'de görüp âşık olduğu kıza kavuşmak için kuze-ye gitmekte ısrar eden üvey oğlu prens Chung'u güney illerinden birine vali olarak tayin etmişti. Kendi tebaasını bile vergilerle ezen imparatoriçenin tutsak ve köle Türkler üzerinde de baskısı artmıştı.

Vergiler daha da ağırlaşınca tebaası Wu'ya karşı düşmanlık beslemeğe başladı. Bunu gidermek isteyen orta yaşlı fakat güzel ve alımlı imparatoriçe Budizme sarıldı. Bu din için yeni tapınaklar yaptırıp oraları Buda heykelleri ve sunaklarla süsledi. Kalabalık saray erkânı ve halayıkları ile yeni açılışını yaptığı Buda tapınağına mumlar yaktı.

Wu'nun gözleri Buda'nın düşünceli, eli göğsünde heykeline dalarken, gençlik yıllarını hatırladı. Genç ve güzel bir kızken, Çinlileşmiş Türk imparator Li-Yuan'ın kurduğu Tang hanedanının yeni hükümdarı ona âşık olmuş, saraya cariyeye olarak almıştı. O kısa sürede yaşlı imparatorun gözdesi olmuş, ama genç Prens Hao'ya da âşık olmaktan kendini alamamıştı. Bu yasak aşk imparator tarafından anlaşılınca imparatoriçenin saçı tıraş edilip Budist tapınağına atılmıştı. Yaşlı imparator ölüp genç Hao imparator olunca tapınaktan çıkarılan Wu, imparatoriçe ilan edilmişti.

Şimdi Hao da ölmüş, o Çin'in tek hâkimi imparatoriçe olmuştu. Halkını Budizmin edilgen, dünyadan vaz geçip, gelecek hayattaki cennete hazırlama fikir ve inancıyla uyutup uyuşturarak saray ve devlet üzerinde ege-

menliğini arttırmıştı. Çinliyi uyutmuştu ama şu düne kadar aşağıladıkları köle, işçi, tutsak Türkler de nerden çıkmıştı? İmparatorluğun kuzeyinde başkaldırmışlar, kendilerine buyrukmuş gibi gök bayraklarını çekmişlerdi. Vezirleri iç isyan haberlerini getirdiğinde gene bir Buda heykeli karşısında mum yakıyordu. İsyanı nasıl önleyeceği düşüncelerinden sıyrılıp mistik bir havaya büründüğü tapınaktan çıkarken tebaası eğilip saygı duruşuna geçti. Wu onur duyarak tahturevanına bindi. İç karışıklığı önlemek için önce Türkler üzerine sefer yapması gerekti. Sarayına General Sengün Lu-Yi'yi çağırdı.

Kırmızı atlas satenden, kırmızı ipek bayraklar altındaki sarı altın tahtına oturdu. Çağırdığı General Li-Yi imparatoriçenin her dediğini yerine getiren orta yaşlı fakat iyi bir askerdi. İmparatoriçenin huzuruna çıkarken kendisine çeki düzen vermiş; kır saçlarını taramış; parlak üniforması üstüne altın üzerine sedef kakmalı kını olan kılıcını kuşanmıştı.

Hâlâ güzelliğinden bir şey kaybetmeyen imparatoriçe ona yüz verse, sevgilisi olmaya çalışacaktı. Ama tecrübeli imparatoriçenin yüzü sirke satıyordu. Kaşları çatık bir halde:

- Sengün Li! dedi: Bu son şansın. Bir avuç Türk atlısı isyan ediyor, devlet kurmaya kalkıyor; yüz binlik ordum bir şey yapamıyor. Bu defa Güney Çin'den de yüz bin kişilik bir ordum geliyor. İki yüz bin kişilik ordu ile Türklerin işini bitireceksin!

- Hay hay İmparatoriçem!

Diyerek hayran hayran Wu'ya bakan general saygıyla eğilip selam verdi, çıktı.